

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки підприємства та організації підприємницької діяльності

КОМПЛЕКСНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
з теми:
**«Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства
(на прикладі ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель»»)**

Науковий керівник комплексної
випускної роботи к.е.н, доцент Танасюк І.М.
(вч. ступінь, посада, П.І.Б.)

Розділ «Ефективність використання трудових
ресурсів підприємства»
Виконавець Дербішева А.О.
(П.І.Б. студента)

Науковий керівник ст. викладач Горлова О.П.
(вч. ступінь, посада, П.І.Б.)

Одеса 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою Економіка підприємства та організація
підприємницької діяльності»

на тему: **«Ефективність використання трудових ресурсів підприємства»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Дербішева Анна Олексіївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

старший викладач _____
(науковий ступінь, вчене звання)

Горлова Олена Павлівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Поняття трудових ресурсів та ефективності їх використання.....	7
1.2. Чинники зростання трудового потенціалу підприємства.....	11
1.3. Показники і методи оцінки використання трудових ресурсів на підприємстві.....	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ» ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ	25
2.1. Загальна характеристика господарської діяльності ПАТ «Одескабель».....	25
2.2. Аналіз фінансового стану ПАТ «Одескабель».....	34
2.3. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів ПАТ «Одескабель».....	38
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»	45
3.1 Напрямки підвищення ефективності використання трудових ресурсів ПАТ «Одескабель».....	48
3.2 Обґрунтування пропозицій щодо покращення ефективності використання трудових ресурсів ПАТ «Одескабель».....	52
ВИСНОВКИ	58
Список використаних джерел	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах ринкової конкуренції суттєво зростає значення усіх факторів, які впливають на результативність діяльності підприємства. Трудові ресурси є одним із найважливіших факторів, який має змогу значно покращити економічні показники підприємства. У розвитку виробництва та економічних відносин на підприємстві центральне місце посідає людина. Адже саме вона визначає цілі підприємства та напрями його розвитку, планує його майбутню діяльність, приймає участь у виробництві товарів та наданні послуг. Тому якість наявних трудових ресурсів має безпосередній вплив на ефективність економічних рішень на підприємстві.

В сучасних умовах людина – це головний стратегічний ресурс, який при певних умовах може забезпечити підприємству достатньо високий конкурентоспроможний рівень. Тому дуже важливо на підприємстві в умовах сучасних ринкових відносин забезпечити повну зайнятість трудових ресурсів і високу продуктивність праці, створити нормальні умови для роботи персоналу, підвищити рівень оплати праці і найголовніше – працювати над ростом якості життя працівників.

Постійні зміни у виробництві в епоху автоматизації вплинули на появу нового змісту процесу формування трудових ресурсів, що відповідно потребує нових досліджень у цьому питанні.

Вагомий внесок у дослідження різних теоретичних та практичних аспектів використання трудових ресурсів підприємства зробили такі вчені-економісти: Грішнова О.А., Кибанов А.Я., Маслоу А., Пашуто В.П., Річі Ш.А., Тощенко Ж.Т., Чернелевський М.Н., Шевчук Л.Т., Шульга Н.О. та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення ефективності використання трудових ресурсів та розробка заходів з її підвищення на підприємстві.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

– дослідити сутність економічної категорії «трудові ресурси», інші теоретичні аспекти трудових ресурсів на рівні підприємства;

- провести аналіз господарської діяльності ПАТ «Одескабель»;
- провести аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Одескабель»;
- провести аналіз ефективності використання трудових ресурсів у ПАТ «Одескабель»;
- провести пошук шляхів підвищення ефективності використання трудових ресурсів та розробити відповідні заходи для ПАТ «Одескабель».

Об'єктом дослідження є ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель», що займається виробництвом кабельної продукції.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних проблем формування трудових ресурсів, аналізу та підвищення ефективності їх використання на підприємстві.

В процесі дослідження використовувалися загальноприйняті в економічній науці методи вивчення: абстрактно-логічний, статистико-економічний, системний аналіз, традиційні способи і прийоми економічного аналізу. Обробка даних здійснювалась з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є Закони України, статистичні дані, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з управління продуктивністю праці на підприємстві, також інформаційні ресурси мережі Internet, звітно-статистичні дані промислового підприємства ПАТ «Одескабель».

Практичне значення отриманих результатів. Впровадження заходів у діяльність підприємства сприятиме вирішенню проблем ефективності використання трудових ресурсів та її підвищення.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 67 сторінок комп'ютерного тексту, містить 13 таблиць та 4 рисунки.

ВИСНОВКИ

1. Ефективність використання трудових ресурсів завжди була і є одним з найважливіших та найскладніших завдань менеджменту на підприємствах. Постійно зростаюче розмаїття зовнішнього середовища підштовхує підприємства до пошуку креативних рішень розвитку за-для утримання конкурентних пропозицій. Саме трудовий капітал є джерелом креативності та чинником конкурентоспроможності організацій. Багато різноманітних методів стимулювання та мотивації персоналу розроблено й впроваджено. Однак для керівника підприємства дуже важливим є вимірювання результативності та ефективності дій, спрямованих на розвиток трудових ресурсів.

Трудові ресурси - це частина працездатного населення, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними відповідає тій чи іншій сфері діяльності. Існує близький по значенню, але не тотожний, термін – «людський капітал». Між цими поняттями існує різниця і її необхідно розуміти. Трудові ресурси – це переважна частина людських ресурсів, яка має певний фізичний і розумовий розвиток для роботи у певній галузі. Людський капітал - сукупність якостей, навичок, здібностей і знань людини, які він використовує в виробничих або споживчих цілях.

Ефективність використання трудових ресурсів підприємства полягає в вивченні рівня, структури та динаміки витрат робочої сили. Ефективне використання трудових ресурсів на підприємстві характеризується максимально ефективним завантаженням працівників та використанням відповідно до отриманої професії, спеціальності та кваліфікації. Отже, в разі зниження ефективності їх використання, підприємству обов'язково необхідно проаналізувати чинники, які цьому сприяли.

З метою визначення ефективності використання трудових ресурсів підприємства необхідно спиратися на результати комплексного техніко-економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства,

аналізу його фінансового стану, а також факторний аналіз продуктивності праці.

2. Аналіз основних техніко-економічних показників господарської діяльності ПАТ «Одескабель» за період з 2017 по 2019 роки надав можливість зробити висновки щодо позитивних та негативних тенденцій, які намітились у діяльності підприємства за аналізований період.

Аналіз даних підприємства показав позитивні тенденції зростання чистого доходу від реалізації, продуктивності праці, фонду оплати праці, середньої заробітної плати одного робітника, чистого фінансового результату, середньооблікової чисельності штатних працівників, фондоозброєності.

Негативні тенденції на ПАТ «Одескабель» за аналізуючий період прослідковувалися у зменшенні таких показників, як товарна продукція, прибуток від реалізованої продукції, обсяг виробленої продукції, фондівіддачі.

3. В результаті проведеного аналізу фінансового стану ПАТ «Одескабель» ми дійшли наступних висновків.

На ПАТ «Одескабель» протягом трьох років стабільно простежується нестійкий тип фінансової стійкості. Причиною такої тенденції стало збільшення запасів і скорочення загального розміру основних джерел покриття запасів.

Така ситуація характеризується недоліком у підприємства власних джерел для фінансування запасів. У цій ситуації ще існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Рентабельність власного капіталу підвищилась на 18,65 в.п. Зростання рівня рентабельності активів в порівнянні з планом мав місце виключно за рахунок збільшення суми чистого прибутку підприємства.

Аналіз показників платоспроможності ПАТ «Одескабель» показав, що коефіцієнт загальної ліквідності, на початок, і на кінець періоду був вище нормативного значення. Протягом досліджуваного періоду даний показник

зменшився на 40,6%. Такий результат дозволяє зробити висновок про падіння платоспроможності підприємства. Так само ми можемо помітити, що коефіцієнт загальної ліквідності почав знижуватися саме в 2018 році, що може бути викликано кризою та економічним становищем країни в той час.

4. Мета аналізу трудових ресурсів підприємства – виявлення резервів і невикористаних можливостей, розробка заходів, спрямованих на приведення в дію цих резервів.

В першу чергу був проаналізований склад чисельності персоналу і персоналу по категоріям. Загальна чисельність працівників з кожним роком тільки збільшувалась. Була проаналізована структура загальної чисельності робітників і виявлено, що найбільшу питому вагу серед персоналу займають робітники, за ними йдуть спеціалісти та службовці, а потім – керівники.

Оскільки аналіз ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві необхідно розглядати у тісному зв'язку з оплатою праці, був проведений аналіз заробітної плати і продуктивності праці на ПАТ «Одескабель».

Коефіцієнт випередження середньорічної заробітної плати у 2019 році склав 1,46, що говорить про те, що темп росту середньорічної заробітної плати одного працівника випереджає темп росту середньорічного виробітку одного працівника. Це негативна тенденція.

Був проведений факторний аналіз продуктивності праці робітників і виявлено, що у 2019 році найбільший вплив на продуктивність праці у ПАТ «Одескабель» оказала фондоозброєність, а у 2018 році – фондівіддача.

5. Для підвищення ефективності використання трудових ресурсів на ПАТ «Одескабель» було запропоновано два заходи: 1) Усунення втрат часу у службі інформаційних технологій на етапі формування технічного завдання; 2) Автоматизація процесів проміжного контролю якості у виробництві продукції підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базаров, Т.Ю. Управління персоналом: Учбовий посібник для студентів університетів, що вчать по спеціальностям «Управління персоналом», «Менеджмент організації»- М.: Издательство: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 239 с.
2. Ващенко, А.Н. Экономические интересы и закономерности формирования мотивации труда / А.Н. Ващенко // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса. - 2012. - № 2 (19). - С. 728
3. Гальків Л.І. Людський капітал: базисні поняття та концептуальні положення// НАУКОВИЙ ВІСНИК НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.9. – С.187-191.
4. Генкин, Б.М. Экономика и социология труда: учеб. для вузов. - 7-е изд., доп. - М.: Норма-Инфра, 2010. - 464 с.
5. Гречникова, С.В. Совершенствование системы оценки экономической эффективности труда в условиях трансформирующейся экономики / С.В. Гречникова, Г.П. Ермаков // Российское предпринимательство. - 2011. - № 1 (1). - С. 32-38
6. Гриньова В.М., Новікова М.М. Державне регулювання економіки. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 756 с.
7. Грیشнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. - К: Знання, 2001.- 254 с.
8. Давидюк Т.В. Трудові ресурси, трудовий потенціал, робоча сила, людський капітал: взаємозв'язок категорій // Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 1 (47). – С.30-35.
9. Джаин И.О. Оценка трудового потенциала: Монографія. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 250 с.

10. Долгушкин Н.К., Новиков В.Г. Категории «трудовые ресурсы», «рабочая сила», «кадры» – сущность и содержание. // Аграрная наука. – 2001. – № 4. – С. 11-12.
11. Єлець О.П., Гармаш І.О./ Трудові ресурси підприємства та підходи до їх оцінки/ МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, 2017 – 422с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/72.pdf
12. Єренберг Р.Дж., Смит Р.С. Современная экономика труда. Теория и государственная политика. – М.: Узд-во МГУ. – 1996. – 800 с.
13. Жуковський М.О. Трудові ресурси як складова конкурентоспроможності підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №2. – С.54-59.
14. Зуб М.Я. Зарубіжний досвід оцінки сучасної парадигми підвищення людського потенціалу // Вісник Прикарпатського університету. Серія «Економіка» – Ів.-Франківськ: Плай, 2009 – Вип. 7– С.98-103.
15. Казаков, С.П. Разработка новых видов услуг на основе влияния динамических характеристик потребительских сегментов на предприятиях сферы услуг / С.П. Казаков - М.: Издательство: ИНФРА- М, 2016. - 137 с.
16. Касимовский Е.В. Трудовые ресурсы, их формирование и использование в СССР // Экономические науки. – 1973. – № 7.– С. 12-18. 8. Кісельов В.А. Підготовка керівних кадрів в АПК // Економіка АПК. – 2001. – № 4. – С. 39-42.
17. Кибанов, А.Я. Управление персоналом: вариативные учеб. дисциплины, курс. проекты. Бакалавр.прогр. «Экономика труда»: Уч. пос. / А.Я. Кибанов - М.: Издательство: ИНФРА-М, 2013 - 278 с.
18. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: Навч. посібник / Н.С. Краснокутська. – К., 2005. – 349с.
19. Кривенко Т. Аналіз прямих витрат на оплату праці у складі собівартості продукції [Текст] / Т.Кривенко // Управленческий учет и бюджетирование. – 2008. – №9. – С.46-51

- 20.Кудінова А. Аналіз продуктивності праці [Текст] / А. Кудінова, Д. Верба // Справочник економіста. – 2009. – №6. – С. 79-88
- 21.Кузьбожев, Э.Н. Прогресс и производительность труда: Монография / Э.Н. Кузьбожев, И.Ф. Рябцева. - М.: Изд-во: Инфра-М, 2013. - 174 с.
- 22.Куліков Ю.М., Збрицька Т.П. Інституціональні зміни в системі підготовки та зайнятості фахівців з вищою освітою. Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса: ОДУ, 2004, –№ 16. – С. 129-137.
- 23.Линенко А.В. Сутність й аналіз трудового потенціалу підприємства за показниками ефективності його використання [Текст]/ А.В. Линенко, О.Л. Шевченко // Держава та регіоні. Серія: Економіка та підприємництво. – 2008. – №4. – С. 111-116
- 24.Літвінова В. О. Економічна ефективність: сутність та форми // Вісник БУМІБ. – №2(26). – 2014. – С. 43–45.
- 25.Літвінов О.С. Аналіз взаємозв'язку структури витрат на оплату праці та ефективності праці на підприємствах кабельної промисловості / О.С. Літвінов, О.О. Сукач // Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів : монографія / За заг. ред. В.І. Гринчуцького. – Тернопіль: Крок, 2014. – С.456-466. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAAAJ&hl=uk&oi=sra#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAAAJ%26cstart%3D20%26pagesize%3D80%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAAAJ%3AisC4tDSrTZIC%26tzom%3D-180
- 26.Малишко В. С. Літвінов О. С. Оцінка вартості інтелектуального капіталу промислових підприємств України. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 5, Т.2 (262). С. 109-115.Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: [Монографія] за заг. ред. А.З. Підгорного.– Одеса: Атлант, 2012. – 303 с.
- 27.Мельник Т.Г. Ефективність праці: методи вимірювання продуктивності праці та її оплати / Т.Г. Мельник // Теоретичні та прикладні питання

- економіки: Збірник наукових праць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2005. – Вип.7. – С.291-296
- 28.Мельничук Д.П. Трудовий потенціал в системі оцінки людського капіталу України // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2007. – № 4 (42). – С. 224-231
- 29.Михайлева Е.Г. Интеллектуальная элита в матрице современных цивилизационных изменений: Монография / Е.Г. Михайлева; Нар.укр акад. – Х.: Изд-во НУА, 2007. – 576 с.
- 30.Михайлова Л.І. Управління персоналом: навчальний посібник. – Сума: Козацький вал, 2003. – 256 с.
- 31.Михайлова Л.І., Турчіна С.Г. Проблеми формування та використання кадрового потенціалу в сільському господарстві // Механізм господарювання і економіка динаміки в АПК / Вісник ХДАУ. Скрія «Економіка АПК і природокористування». – 2001. – № 9. – С. 127-130.
- 32.Михайлова Л.І. Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах: Монографія. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 388 с.
- 33.Орленко О. М. Найвпливовіші фактори зростання продуктивності праці вітчизняних підприємств / Орленко О. М. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – №4, Т.2. – С. 203-207.
- 34.Пашуто, В.П. Организация, нормирование и оплата труда на предприятии: учебно- практическое пособие / В.П. Пашуто. - 7-е изд., стер. - М.: КНОРУС, 2017. - 318 с.
- 35.Позняк О. В. Проблеми формування міграційної політики України в сучасних умовах. / О.В. Позняк // Демографія та соціальна економіка — 2009. — № 1. — С. 20-28.
- 36.Радаев, В.В. Экономическая социология: курс лекций / В.В. Радаев. - М.: Аспект Пресс, 2012. - 368 с.
- 37.Рижков, Д.А. Трудовые ресурсы: сущность, эффективность управления и использования в современных условиях / Д.А. Рыжков // Лесной вестник. - 2011. - №2. - С. 170-179

38. Ричи, Ш. Управление мотивацией: 12 факторов мотиваций: Учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Управление персоналом», «Менеджмент организации», «Психология» / Ш. Ричи., Мартин П., Лалаян Е. - Под ред. Климов Е.А. - М.: Издательство: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. - 399 с.
39. Савицкая, Г.В. Анализ эффективности деятельности предприятия: методологические указания / Г.В. Савицкая. - М.: Новое знание, 2014. – 160 с.
40. Савкина, Р.В. Планирование на предприятии: учебник / Р.В. Савкина. - М.: Издательство: Дашков и КО, 2012. - 324 с.
41. Сопенюк О. М. Концептуальні проблеми вимірювання продуктивності праці управлінського персоналу Сопенюк О. М. // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2008. – Вип.30. – С. 372-376.
42. Сай І.А. Особливості формування трудових ресурсів в економіці // Економіка і держава. – 2008. – №2. – С.103-104.
43. Слободчикова Ю.В. Методичні аспекти контролю і підвищення продуктивності праці на підприємствах [Текст] / Ю.В. Слободчикова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – №1. – С. 321-326
44. Семенова В. Г. Методи управління інтелектуальною власністю підприємств : процесний підхід / В. Г. Семенова // Економічний аналіз : зб. наук. пр. / Терноп. нац. екон. ун-т ; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) [та ін.]. – Тернопіль : Вид.-поліграф. центр Терноп. нац. екон. ун-ту «Екон. думка», 2015. – Т. 20. – № 1. – С. 277-284.
45. Тощенко, Ж.Т. Социология труда: Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Социология» и «Экономика труда» / Ж.Т. Тощенко. - М.: Издательство: Юнити-Дана, 2015. - 423 с.

- 46.Цыганков, В.А. Эволюция подходов к оценке эффективности труда в современной экономике /В.А. Цыганков// Вестник Волгоградского института бизнеса. 2014. - № 1 (26). - С. 110-112.
- 47.Цыганков, В.А. Особенности нормирования труда в торговле / В.А. Цыганков // Вестник Волгоградского института бизнеса. - 2014. - № 4 (26). - С. 32-36
- 48.Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах промисловості і торгівлі: Підручник / Л.М. Чернелевський. – К.: «Пектораль», 2003. – 312с.
- 49.Чорний Р.С. Людський капітал у системі соціально-економічних категорій // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України / Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції «Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України», 21-22 листопада 2007 р. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 526 с. – С. 424-427.
- 50.Шевчук Л.Т. Медико-соціальні аспекти використання трудового потенціалу: регіональний аналіз і прогноз. / Л.Т.Шевчук – Львів, 2003. – 489 с.
- 51.Шкурупій О.В. Людський капітал: теоретико-методологічний аналіз категорії // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 197: В 5 т. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – 256 с. – С. 748-757.
- 52.Шульга Н. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів у системі управління діяльністю автотранспортних підприємств [Текст] / Н. Шульга // Наукові записки: зб. наук. праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: Економічна думка. – 2006. – Вип.16. – С. 293-294
- 53.Шульга Н.В. Облік і аудит розрахунків з оплати праці та аналіз ефективності використання трудових ресурсів: атореф. дис... к.е.н.: 08.00.09 / Н.В. Шульга; КНЕУ. – Київ, 2008. – 24с
- 54.Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки. // МЭ и МО, 2001, – № 2, 158. – С. 42-49.

55. Яковенко Р.В., Козенко Р.О. Проблеми та перспективи розвитку людського капіталу // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – Кіровоград: КНТУ, 2010. – Вип.17. – С.438-446.
56. Офіційний сайт ПАТ «Одескабель».- [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://odeskabel.com>
57. Публічне акціонерне товариство «Одеський кабельний завод «Одескабель»: База даних SMIDA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db/participant/05758730>